

ETKİNLİK RAPORU

AFET VE KRİZ DURUMLARINDA ERGENLERİN DESTEKLENMESİ

1. Giriş

Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı'nın her yıl geleneksel olarak düzenlediği Kasım Buluşmaları etkinliği 30 Kasım 2023 tarihinde "Afet ve Kriz Durumlarında Ergenlerin Desteklenmesi" başlığıyla çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Program UNFPA Türkiye, Sivil Toplum İçin Destek Vakfı ve Mozaik Foundation destekleri ile hayata geçirilmiştir. Açılış konuşmaları ile başlayan etkinlik, uluslararası standartlar ve saha paylaşımları üzerine gerçekleştirilen oturumlar ile devam etmiş ve kısa bir değerlendirme ile tamamlanmıştır. Bu rapor kapsamında ilgili etkinlik ve oturumlarda öne çıkan konular ve program kapsamında ortaya çıkan geleceğe yönelik adım ve aksiyonlar özetlenecektir.

2. Açılış Konuşmaları

Açılış konuşmaları, Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı Genel Koordinatörü Nurcan Müftüoğlu ve UNFPA Türkiye Üreme Sağlığı ve Nüfus ve Kalkınma Programları Koordinatörü Dr. Gökhan Yıldırımka tarafından yapılmıştır.

Nurcan Müftüoğlu - Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı

Etkinlik kapsamında, 6 Şubat depremlerinin ardından özellikle ergenlere yönelik ve ergenleri dahil eden programlar kapsamında öğrenilenlerin ve deneyimlerin paylaşılacağını belirten Müftüoğlu; kriz ve afet durumlarına daha hazırlıklı olmanın ve çalışma yürütülen grupları güçlendirmenin önemine değinmiştir. Afet ve kriz durumlarında kamu kurumları ve insani yardım kuruluşlarına ek olarak, sivil toplum kuruluşlarının da aktif rol aldığı ve güçlenme odaklı bir yaklaşımı geliştirme üzerine çalışıldığı belirtilmiştir. Ergenlik dönemini fiziksel büyümenin oldukça hızlandığı, yetişkinlik döneminin yapı taşlarının olduğu ve birçok kritik yaşam becerisinin kazanıldığı bir dönem olarak tanımlayan Müftüoğlu ergenlerin ihtiyaçlarının görünür kılınması, ilgili alana dair farkındalığın artırılması ve kriz durumlarına dair bilgi ve uygulamalar

üretilmesini paydaşların ana sorumlulukları olarak aktarmıştır.

Kriz durumlarında okul terkleri ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet gibi birçok riskin arttığı ve birçok ergenin öz bakım becerileri, sınırlar ve beden farkındalığı gibi kritik konulara ilişkin bilgi sahibi olmadığı vurgulanmıştır. Buna ek olarak, ergenlere destek sunabilecek bir başka grup olan ebeveyn ve ailelerin de çoğunlukla bu gibi konularda bilgi sahibi olmayabildiği veya ilgili aktarımı yapabilecek beceriye sahip olmayabildiği aktarılmıştır. Ergenlerin iyilik halini güçlendirmek için pozitif gençlik gelişimi, ilgili yaşam becerilerinin ve istihdam edilebilirlik becerilerinin

kazanılmasının önemini belirten Müftüoğlu hak temelli, toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırıcı ve dönüştürücü bir yaklaşımla ergenlere yönelik programların dönüştürülmesi gerekliliğini vurgulayarak ve deprem bölgesinde çalışmalarını sürdüren tüm paydaşlara teşekkür ederek konuşmasını tamamlamıştır.

Gökhan Yıldırımkaaya - UNFPA Türkiye

Açılış konuşmasına 6 Şubat depremlerinin ardından sahada özveri ile çalışan tüm paydaşlara teşekkür ederek başlayan Gökhan Yıldırımkaaya, Kasım Buluşmaları'nın özellikle ergenler ile ve ergenlere yönelik çalışmaların güçlendirilmesi açısından önemini büyük olduğunu belirterek konuşmasına devam etmiştir. Ergenlerin çoğunlukla hizmet sunucular ve program yürütücüleri tarafından göz ardı edilen bir grup olduğu ve yapılandırılmış bir yaklaşım eksikliği vurgulanmıştır. Özellikle 2012 yılından bu yana artarak devam eden kriz durumlarında kadınlar, yaşlılar, engel ile yaşayan bireyler ve yalnız bireylerin giderek daha görünür olduğu ancak ergenlerin halen yeterince çalışmaya erişemediği ve ergenlere yönelik doğrudan programlama ihtiyacının mevcut olduğu belirtilmiştir.

Yıldırımkaaya, ergenler ve gençlerin birçok açıdan güçlü olabildiği varsayımının ihtiyaçların görülmesini zorlaştırırken; birçok ergenin kriz durumlarında sosyal destek kaynaklarını kaybettikleri, okuldan uzaklaştıkları ve bir boşluk ve belirsizlik duygusu içerisinde olabildiği konusu üzerinde durmuştur. Ergenlerin krizlerin ardından okul başarısına odaklanılan bir yaklaşımla zorunlu göç ettiği ve özgün ihtiyaçlarına yönelik destek eksikliği vurgulanmıştır. Bu sebeple krizlerin ardından göç eden ve ilgili bölgede yaşamaya devam edenlerin ihtiyaçların göz

önüne alınması gerekliliği savunulmuştur. Halen ergenler açısından üreme sağlığı ve cinsel sağlık konusundaki ihtiyaçların kriz durumlarında tam olarak karşılanamadığına değinen Yıldırımkaya, ergen sağlığı ve gelişiminin afetlerin ve krizlerin öncesinde de hazırlıklı olmak adına gündeme alınmasını belirterek konuşmasını sonlandırmıştır.

3. Uluslararası Standartlar, İyi Örnekler ve Öğrenilenler

Açılış konuşmalarını takiben gerçekleştirilen oturumda UNFPA Türkiye’den Nazlı Moral Uydu ve UNFPA Kırgızistan’dan Asel Turgunova kriz durumlarında ergenlerin desteklenmesi ile ilgili standartlar ve iyi örnekler konularında sunumlarını yapmışlardır.

Nazlı Moral Uydu - UNFPA Türkiye

“Ergenler için Asgari Başlangıç Hizmet Paketi (MISP) ve Uluslararası Standartlar”

Sunumuna UNFPA’in en temelde üreme sağlığı ve hakları odaklı bir kuruluş olduğunu belirterek başlayan Nazlı Moral Uydu, öncelikli olarak karşılanmamış aile planlaması ihtiyacının

sonlandırılması, anne ölümlerinin sonlanması, kadın, genç kız ve oğlanlara yönelik zararlı uygulamaların sonlandırılması hedefleri için çalışma yürüttüklerini belirtmiştir. İlgili çalışmalar en kırılgan grupları hedeflemekte olup; kadınlar, gençler, kırsalda yaşayan kadınlar, mevsimlik tarım işçileri, engelliler ve ne işte ne eğitimde olan gençler bu çalışmalara dahil edilmektedir.

Afet ve acil durumların cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine erişimi olumsuz anlamda etkilediği belirtilerek; kırılgan gruplar açısından risk faktörlerinin arttığına vurgu yapılmıştır. Son depremlerde 2.5 milyona yakın üreme çağındaki bulunan kadının ve 13000 gebe kadının risk altında olduğu ve benzer şekilde 2.6 milyon gencin de kriz durumundan etkilendiği görülmüştür. Türkiye nüfusunun %23’ünün 10-24 yaş arasında olduğu belirtilirken, geçici koruma altındaki Suriyelilerin de yaklaşık %30’unu gençlerin oluşturduğu vurgulanmıştır. Gençlerin homojen bir grup olmadığı göz önüne alınarak, farklılaşmış ihtiyaçları göz önüne alan programların gerçekleştirilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir. Çocuklara yönelik odaklı programlar kriz durumlarında sıklıkla sunulurken; gençlerin ve ergenlerin halen göz ardı edildiği ancak gençlerin üreme sağlığı ve cinsel sağlık ihtiyaçlarının özellikle kriz durumlarında arttığı dile getirilmiştir.

Sunumuna ilgili alandaki uluslararası araçlara odaklanarak devam eden Moral Uydu, insani yardım ortamlarında hem akut dönemde hem de iyileşme döneminde hayat kurtarıcı ve bütüncül üreme sağlığı hizmetlerinin sunumunun desteklenmesi için minimum hizmet paketinin kullanımını özetlemiştir. Özellikle yerel aktörlerin cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerini harekete geçirme konusunda önemli bir noktada duran minimum hizmet paketi, alan çalışmalarında koordinasyon, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların önlenmesi, ilgili hizmetlerin sunulması, anne ölümlerinin engellenmesi, mevcut hizmetlerin canlandırılması ve istenmeyen gebeliklerin önlenmesi hedeflerine odaklanmaktadır. İlgili hizmet paketine 2020 yılında dahil edilen “Ergenlerin Dahiliyeti” ek aracı da hedeflerin gerçekleştirilmesi adına ergenlerin programlara nasıl dahil edileceğine dair bir çerçeve sunmaktadır. Genç dostu sağlık merkezlerinin kuruluşu ve proje planlama ve yürütme aşamalarında ergenlerin ve gençlerin anlamlı katılımının sağlanması yine bu ek aracın içerdiği önemli konulardandır.

Moral Uydu, gençlerin ve ergenlerin anlamlı katılımı ve dahiliyetine odaklanan bir diğer aracın da insani yardım durumlarında gençler için küresel sözleşme olduğundan bahsederek; ihtiyaç analizi, stratejik planlama ve koordinasyon dahil olmak üzere insani yardım süreçlerinin tamamına ilgili grupları dahil etmemiz gerektiğini vurgulamıştır. İnsani yardım süreçlerinde bir yandan gençler ve ergenlerin dahiliyetine odaklanırken, bir yandan da kurumların bu konudaki kapasitesini geliştirmeye odaklanmamızın önemini aktaran Moral Uydu, bu konuda ilgili minimum hizmet paketinin kullanılabilmesini ve UNFPA’ın de bu noktada teknik destek sunmaya hazır olduğunu ileterek konuşmasını tamamlamıştır.

Asel Turgunova – UNFPA Kırgızistan

“İnsani Yardım Koşullarında Gençlerin Desteklenmesi: Moldova Deneyimi”

Oturumda ikinci sunumu gerçekleştiren Asel Turgunova, Ukrayna Savaşı’nın ardından Moldova’daki insani yardım süreci deneyimlerini ergenler ve gençlere yönelik üreme sağlığı ve cinsel sağlık uygulamaları odağında anlatmıştır. Moldova örneğinde mültecilerin barınma merkezlerinde değil de coğrafi olarak yaygın bir alanda yaşamlarını sürdürdükleri ve bu sebeple

üreme sağlığı ve cinsel sağlık hizmet sunumlarında da farklı yöntemlerin izlendiği aktarılmıştır. Ergenler ve gençler için güvenli alanlar oluşturulmuş ve hem yerleşik hem de mobil yöntemlerle bu alanlarda özellikle ergenler ve kız çocuklarına yönelik hizmet sunumu sağlanmıştır.

Hem mülteciler hem de yerel topluluklardan ergen ve gençlerin güvenli alanlarda cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine ilişkin bilgilendirme oturumlarına katılabildiği; rekreasyon ve psikologların kolaylaştırdığı programlara dahiliyet sağlayabildikleri aktarılmıştır. Bu alanlarda ergen ve gençlerin güvende hissetmesi için psikososyal destek oturumlarının da yapıldığı ve regl, sağlıklı yaşam ve üreme sağlığı gibi konuların ele alındığı vurgulanmıştır. Kriz durumlarında gençlerin cinsel sağlık üreme sağlığına ilişkin bilgi düzeyini ölçmenin kolay olmayabileceği, ancak sosyalleşme sanat, spor ve dil eğitimlerinin de entegre edildiği güvenli alanların kritik birçok ihtiyacı karşılayabileceğinden bahsedilmiştir.

Kırsal alanlarda ergen ve gençlerin zaman geçirebilecekleri tek alanın sıklıkla oluşturulan bu güvenli alanlar olduğunu belirten Turgunova, gençlerin anlamlı katılımını sağlamanın da kritik olduğunu aktarmış ve Moldova örneğinde cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin kit dağıtımlarında kupon sistemi gibi araçlarla gençlerin seçim yapabilme özgürlüklerini desteklediklerini vurgulamıştır. Gençlerin katılımının yanı sıra ilgili güvenli alanlarda toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi ve sonlanması ve savunuculuk çalışmaları da yapılmaktadır. Yerel kurumların ilgili programlara dahiliyetinin sağlanmasının ve koordinasyonun önemini belirten Turgunova, sunumunu kriz durumlarında ergenlere yönelik programların esnek olması ve düzenli olarak geliştirilmesi gerekliliğinin altını çizerek tamamlamıştır.

I. Oturum – Soru & Cevap

Oturumu takiben katılımcılardan alınan sorularda ergenlere yönelik cinsel sağlık ve üreme sağlığı alt çalışma grupları, koordinasyon, ergen katılımı, ergen çalışmalarında akran zorbalığı ve engellilerin spesifik ihtiyaçlarının gözetilmesi konuları öne çıktı.

Alt çalışma grupları ve koordinasyon ile ilgili soruları yanıtlamak üzere söz alan Gökhan Yıldırımkaya ve Nazlı Moral Uydu insani yardım alanında cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin bir çalışma grubu olmadığını ancak mevcut ulusal çalışma grubuna UNFPA'nin teknik ve finansal anlamda destek sunduğunu belirtti. Buna ek olarak koruma sektörü çalışma grubu bünyesinde toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusuna ilişkin bir alt çalışma grubu olduğu ve

gençlik çalışmalarına alanında bir alt çalışma grubu kurulması için çalışmaların sürdürdüğü aktarıldı. Asgari hizmet paketi için de eğitici eğitimlerinin yapılarak afet ve krizlere hazırlık çalışmalarının güçlendirildiği iletildi.

Ergen katılımı ve ergenler ile yapılan çalışmalarda olası akran zorbalığı vakaları ile ilgili sorulara istinaden konuşan Asel Turgunova ergenlerin ancak güvenliği hissettikleri bir ortamda katılımlarının artırılabilceğini vurgulayarak; bu güveni tesis etmek adına sanat ve spordan faydalanarak yapılandırılmamış veya yarı yapılandırılmış etkinlikler yürüttüklerini ilettiler. Bahsi geçen çalışmalarda akran zorbalığı ile ilgili bir vaka ile karşılaşmadıklarını ancak toplumsal cinsiyet temelli şiddet vakalarının tespit edilebildiğini ve ilgili yönlendirmelerin yapıldığını aktardılar.

Engellilerin spesifik ihtiyaçlarının göz önüne alınması konusunda Gökhan Yıldırımkaya ve Nazlı Moral Uydu deneyimlerini paylaştılar. Engelli bireylerin dahiliyetine yönelik bir alt çalışma grubunun ve engellilere yönelik özelleşmiş hizmet birimlerinin mevcut olduğu ve ilgili gruplara destek sunan kurumlar ile işbirliği yapıldığı aktarıldı. Benzer şekilde üreme sağlığı, psikososyal destek ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet alanında çalışanlara yönelik engelli dahiliyeti eğitimleri sunulduğu belirtildi. Afet öncesi hazırlık döneminde ise yerel ve merkezi yönetimlerin kişisel bilgilerin güvenliğini koruyarak engelli kişilerin bulunduğu konutları belirlediği ve böylelikle hazırlık ve planlama kısmına dahiliyetin sağlanmaya çalışıldığı vurgulandı.

4. Saha Paylaşımları, İyi Örnekler ve Öğrenilenler

Etkinliğin son oturumunda Suna'nın Kızları, Hayata Destek Derneği, Sağlıkta Genç Yaklaşımlar Derneği ve Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı'ndan saha çalışmaları ve deneyim paylaşımlarına odaklanılmıştır.

Burcu Gündüz Maşalacı - Suna'nın Kızları, Genel Koordinatör

İlk sunumu Suna'nın Kızları adına gerçekleştiren Burcu Gündüz, kurumlarının 32 sivil toplum kuruluşunun üye olduğunu, özellikle kız çocuklarına odaklı modeller geliştirdiklerini, okul temelli ve akran temelli çalışmaların yanı sıra kız çocuk odaklı tasarım konusuna odaklandıklarını belirtmiştir. Deprem öncesinde üretilen ve uygulanan belli başlı modelleri olan ağ, depremin ardından yaklaşık 27 gün sonra sahaya giderek ihtiyaçları değerlendirmek üzere

ziyaretlerde bulunmuştur. Bu ziyaretlerde ilgili modelleri ihtiyaçlar ile nasıl örtüştürebileceklerini anlamaya çalışan kurum, ergenlere yönelik çalışmaların eksikliğini gözlemlemiştir. Gündüz, sahada çocuklara yönelik birçok çalışmanın mevcut olduğunu ancak ergenlerin ilgili çalışmalara dahil olmadıklarını gözlemlediklerini paylaşmıştır. Bunun bir sebebi ergenlerin kendilerini çocuk olarak tanımlamak ve ifade etmekten uzak görmeleri olarak değerlendirilirken, bir diğer sebebinin de kurumların dahiliye konusunu ele almaması olduğu aktarılmıştır.

Deprem sonrasında tuvalet, hijyen gibi olanaklara erişimin ergenler açısından da kısıtlı olduğu, yalnız kalma ve hareket etme gibi ihtiyaçlarının karşılanmadığı aktarılmıştır. Rutinlerde kayıplar yaşanması, güvenli alan eksikliği ve ev içi bakım ve iş yükünün özellikle kız çocuklarına kalabilmesinin eğitimden kopuş, çocuk yaşa erken ve zorla evlilikler ve her türde şiddet ve istismar riskini artırdığına değinen Gündüz hak temelli ve çocuk koruma odağında bir çalışma yapılması gerekliliğini gördüklerini ilettiler. İlgili ziyaretler ise hem çadır kent hem de konteyner kentlere özgü iki ayrı raporda özetlenerek diğer paydaşlara yaygınlaştırıldı.

Çocuk koruma konusuna yönelik çalışmaların ve ergenlere yönelik farkındalığın eksikliğine değinen Gündüz, saha çalışmaları için bir çocuk yaşam merkezi açtıklarını ve bu merkezde çocuk ve ergenlerin sivil toplum, çocuk koruma ve toplum temelli koruma hizmetlerine erişimlerinin mümkün olduğunu aktardı. Çocuk yaşam merkezinde çocukların kendi başlarına zaman geçirebilecekleri bir sakin alan bulunurken, bir yandan da esenlik programı gibi yapılandırılmış faaliyetler ve ergenlerin sosyalleşme ihtiyacını karşılayabilecekleri kantin, çok amaçlı salon ve atölyeler gibi alanlar kuruldu. Ergenlerin anlamlı ve etik katılımı sağlamaya yönelik olarak merkez yönetişimine ve karar alma süreçlerine katılım sağlandı. Son olarak birçok ergenin deprem sonrasında çeşitli hizmetlere eş zamanlı olarak öncesinden daha bütünlüklü bir şekilde ulaşabildiğini belirten Gündüz, programlar hazırlanırken ve yürütülürken gençlerin hareketliliğinin de göz önüne alınması gerektiğine değindi.

***Zehra Gizem Ocak - Hayata Destek Derneği, Ruh Sağlığı Psikososyal Destek Sektör Yöneticisi
“Ergen Gruplarda Afetin Psikososyal Etkileri ve Genç Güçlenme Programları”***

Deprem sonrasında birçok ilde aktif faaliyet göstermekte olan dernek ruh sağlığı ve psikososyal destek faaliyetlerine de devam etti. Genç güçlenme programları kapsamında hem kız çocukları

hem de oğlan çocuklarına özgü uyarılama program içeriklerinin hazırlandığını belirten Ocak, kriz durumları öncesinde ve sırasında sahadaki ihtiyaçlara dönük uyarlamaların yapılmasının öneminden bahsetti. İlgili genç güçlenme programları 6 Şubat depremleri öncesinde hazırlanmış ve pilotlanmıştı. Dolayısıyla depremin ardından hızlı revizyonlar ile ergenlerin programlara dahililiyeti sağlandı. Genç güçlenme programları içerisinde yapılandırılmış üreme sağlığı modülleri aracılığıyla ergenler haklar, üreme organları, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve regl kanaması gibi konular hakkında bilgilendirildiler.

Ergenlerin yalnızca genç güçlenme programları ile değil ebeveyn bilgilendirme oturumları, yarı yapılandırılmış sosyal ve rekreasyon faaliyetleri ve psikoeğitim programları ile desteklendiğini belirten Ocak, kurum içinde gerçekleştirilen akran süpervizyonları ve eğitimlerin de yine ergenleri destekleme noktasındaki kritik önemini vurguladı. Akut dönemde ilgili programlara yanıt almakta güçlük çekilebilirken; afetlerin ardından beden farkındalığı ve üreme sağlığı bilgisine erişimin

Bir çok riski önleyebileceğine değinildi. Benzer şekilde, çocuk ve ergenler için yaş gruplarının

gözetilmesi ve ilgili grupların anlamlı katılımının sağlanması için güvenli alanlar oluşturulmasının önemine değinildi.

Beyzanur Koç - Sağlıkta Genç Yaklaşımlar Derneği Genç Mültecileri Destekleme Programı Koordinatörü

“Genç Mültecileri Destekleme Programı”

Ocak’ın sunumunun ardından Sağlıkta Genç Yaklaşımlar Derneği adına konuşmasını yapan Beyzanur Koç, Genç Mültecileri Destekleme Programı kapsamındaki deneyimlerine odaklandı. Ergenler ve gençlerin ihtiyaçlarının göz ardı edilmemesi için programlama ve savunuculuk çalışmaları yapan kurum, deprem sonrasında akut dönemde Ankara ve İzmir gibi göç alan illerde çalışmalar gerçekleştirdi. Gençlik merkezlerinde yer değiştiren bu gruplara yönelik çalışmalarda, temel hak ve hizmetlere erişim ve eğitime erişim gibi çalışmalar yürütüldü. Hatay ve Diyarbakır’da da deprem sonrasında çadır kentlerde ve öğrenci yurtlarında temel ihtiyaçlara erişim, akut dönem sonrasında ise gençlik merkezlerinde çalışmalar yapıldı.

İki ayrı mobil çalışma aracı ve Hatay’da bir yerleşik alanda cinsel haklar, beden farkındalığı ve toplumsal cinsiyet temelli şiddetin önlenmesine yönelik oturumlar gerçekleştirildi. Deprem ardından tek seferlik oturumlar yerine minimum üç oturumluk çalışmalara yoğunlaştıklarını belirten Koç, üreme sağlığı ve cinsel sağlığın yanı sıra duygular, duyguların yönetimi ve sosyal beceri geliştirme ile ilgili farkındalık çalışmaları yürüttüklerini de aktardı. Genç kadınların özelleşmiş hijyen ihtiyaçlarına dönük olarak da kit dağıtımları yapıldığı belirtildi. Gençlerin katılımı ile ilgili anlamlı bir örnek olarak Samandağ’da kurulan genç dostu alanın kuruluş süreçleri açıklandı ve ilgili alanı ergenlerin katılımı ile kurdukları aktarıldı. Bu süreçte gençler ile atölye çalışmaları gerçekleştirilerek tüm alanı katılımcı bir şekilde oluşturduklarını belirten Koç, bu katılımcı deneyimi de bir çalıştay ile paydaşlara yaygınlaştırdıklarını aktararak sunumunu sonlandırdı.

Tuğba Arslan - Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı Proje Koordinatörü
“Afet ve Kriz Durumlarında Ergenlerin Desteklenmesi (AKED)”

Oturumun son sunumunu gerçekleştiren Tuğba Arslan, Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı’nın depremin ardından gerçekleştirdiği çalışmaları ve deneyimlere odaklandı. Depremden etkilenen bölgelerde ergenlerin cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet ve erken yaşta ve zorla evlilik gibi risklerden korunması ve okul terki risklerinin önlenmesine odaklı çalışmalar yaptıklarından bahseden Arslan, özellikle kadınlar ve kız çocukları arasındaki artan risklere odaklanmanın kritik önemine vurgu yaptı. Diğer kurumların deneyimlerine benzer şekilde sahada özellikle 10-18 yaş arası grup için ergen dostu alanların kısıtlılığından bahsedilirken, özellikle bu

grup için destek mekanizmalarına ulaşmanın koruyucu olduğu aktarıldı. Çalışmaları kapsamında üç ayrı yapılandırılmış eğitim paketi geliştiren Vakıf, 10-14 yaş ve 15-18 yaş grubu ve aynı zamanda ebeveynlere yönelik oturumlar gerçekleştirdi. Oturumlarda ergenlik dönemi değişimleri, beden farkındalığı, sınırlar gibi konulara değinilirken; ergenlerden düzenli olarak geribildirim ve öneriler de alınarak anlamlı katılımı sağlamaya odaklanıldı.

Ergen oturumlarının yanı sıra ebeveynler ve özellikle annelerin katılımı ile yapılan oturumlarda da benzer konularda ilgili gruplar bilgilendirildi. Ergenlerin geribildirimlerine benzer şekilde,

MOZAIK
TURKEY MOZAIK FOUNDATION

Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı

ebeveynlerden de özellikle çocuklarının korunabilmesi adına paylaşılan bilgilerin anlamlı olduğu geribildirimlerini aldıklarını belirten Arslan çeşitli yaygınlaştırma faaliyetleri, eğitimler ve çalışma grubu toplantıları ile ilgili modüllerin kullanımını artırmaya çalıştıklarını aktararak sunumunu tamamladı. (İlerleyen süreçte TAP Vakfı eğitim portalı ve ergengelisimi.org üzerinden ulaşılabilecektir)

II. Oturum - Soru & Cevap

İkinci oturumu takiben katılımcılar ebeveynlere sunulan eğitim destekleri, ergenlerin psikolojik destek çalışmalarına yönlendirilmesindeki zorluklar ve cinsel haklar ve eğitim programlarında ele alınan konular ile ilgili sorularını iletiler.

Ebeveynlere sunulan eğitim destekleri sorusunu yanıtlamak üzere söz alan Burcu Gündüz Maşalacı çalışma yürüttükleri merkezlerde ilk günden bu yana ebeveynlere psikolojik destek sağlandığını ve anneler ile duygu ve ihtiyaçlar konusuna odaklandıkları psikososyal destek programları olduğunu aktardı. Benzer bir çalışmayı 2024 yılında babalar ile de yürütme planları olduğundan söz etti.

Ergenlerin psikolojik destek çalışmalarına yönlendirilmesindeki zorluklar konusunda Zehra Gizem Ocak, Burcu Gündüz Maşalacı ve Beyzanur Koç saha çalışmalarından izlenimlerini paylaştılar. Psikolojik destek yönlendirmelerinde eğer akut bir durum mevcut değilse öncelikle ergenler ile bir güven ilişkisi kurmanın önemi vurgulandı. Güvene dayalı bir ilişkinin kurulabilmesi için de özellikle psikososyal destek odaklı grup çalışmalarının gerçekleştirilmesi, ergenlerin kendilerini rahat hissedebilecekleri bir mekan yaratılması, akran eğitimi, tiyatro tabanlı öğrenme ve kutu oyunları gibi araçlar ile çalışmalar yürütülmesinin kritik olduğu aktarıldı. Psikolojik destek süreçleri konusunda ergenlerin direnç geliştirmesinin sebeplerini anlamının öncelikli olduğu ve belirsiz veya hakkında az bilgi sahibi olunan bir sürecin gençlerde endişe yaratabileceği belirtildi. Bu gibi endişelerin önüne geçilebilmesi ve desteğin sunulabilmesi için gizliliğe dair anlamlı bilgi verilmesi, nasıl bir süreç ile karşılaşılacağına dair detaylı aktarım yapılması ve etik ilkelere dair paylaşımında bulunulması önerildi.

Cinsel haklar ve eğitim programlarında ele alınan konular sorusuna ilişkin söz alan Zehra Gizem Ocak öncelikle çocukların duygularını ve duygularının doğal olduğunu fark etmelerini sağlamaya

çalışıklarını ilettili. Kız ve oğlan çocuklarının eşit haklara sahip olduğu, cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakları, ilgili haklar ihlal edildiğinde ne gibi mekanizmalara başvuru yapılabildiği, toplumsal cinsiyet, beden farkındalığı gibi konuların programların içeriğinde bulunduğu belirtildi. Ergenlerin özellikle aşık olmak, gebelik, dini inanışlar ve cinsellik, erken yaşta zorla evlendirilme ve mastürbasyon konularında sorularının olabildiği ve kolaylaştırıcıların bu gibi soruları yanıtlamaya hazır olmalarının önemi aktarıldı.

5. Değerlendirme ve Öneriler

Etkinlik kapsamında paylaşılan bilgi ve deneyimler afet ve kriz durumlarında halen ergenlerin ve ergenlere özgü ihtiyaçların göz ardı edilebildiğini göstermiştir. Ergenlere yönelik odaklı programların ergenler ile birlikte planlanması ve yürütülmesinin ve ilgili programlarda uluslararası standartlar ve araçların bağlama uygun şekilde yerleştirilmesinin önemi görülmüştür. Programda öne çıkan ve gelecek çalışmalar ve aksiyon planları şekillendirilirken değerlendirilebilecek bazı kritik bilgi ve ihtiyaçlar aşağıda sunulmaktadır.

- Ergenlerin afet ve kriz durumlarında desteklenebilmesi için ilgili durumlar öncesinde hazırlık çalışmalarının yapılması ve bu çalışmalara ergenlerin dahil edilmesi gerekmektedir.
- Ergenlerin anlamlı katılımı konusu halen sahada aktif olan birçok kurumun adım atması gereken bir konudur. Katılım ergenlerin seçme özgürlüğünü ve karar verme süreçlerine dahiliyetini desteklemeli ve güçlenme odaklı bir şekilde ele alınmalıdır.
- Afet ve kriz durumlarında kurulacak geçici alanların ve programların yürütüldüğü mekanların ergenlere uygun ve ergen dostu olarak planlanması gerekmektedir. Çocuk dostu alanlar ve ilgili standart ve ilkeler ile karşılaştırıldığında ergen dostu alanlar için yönergelerin kısıtlılığı görülmekte ancak mevcut katılımcı deneyimler temelinde bu gibi yönergelerin hazırlanabileceği anlaşılmaktadır.
- Afet ve kriz durumlarında program hazırlama ve uyarlama çalışmaları oldukça zaman almaktadır. Bu sebeple kurumların mevcut program ve modellerin olası afet ve kriz durumlarında da kullanılabilir şekilde uyarlanması ve krizin türüne özgü olarak gerekli bağlamsallaştırmayı yaparak uygulamaya geçmesi önem taşımaktadır.

- Afet ve kriz durumlarında ergenlerin üreme sağlığı ve cinsel sağlık ihtiyaçları artmakta ve karşılaşılabilecekleri riskler de çoğalmaktadır. Dolayısıyla beden, regl, sağlıklı yaşam, hijyen, sınırlar, öz bakım gibi konuların ilgili programlara entegre edilmesi veya odaklı oturum ve programlar aracılığıyla bilgilendirme yapılması önem taşımaktadır. Bilgilendirmenin yanı sıra riskli durumlarda ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet gibi vakalarda ergenler için güvenli başvuru kanallarının bilgisi ergen dostu bir yöntemle sunulmalıdır.
- Üreme sağlığı ve cinsel sağlık konusundaki oturumlar yalnızca ergenlere değil, ebeveynlerine ve ailelerine yönelik olarak da yapılandırılmalıdır. Bu oturumlar ebeveynlere bir yandan bilgi sunarken, bir yandan da ergenleri destekleyebilecekleri ve ergenler ile cinsel sağlık ve üreme sağlığı konusunda iletişim kurabilecekleri adımlara odaklanmalıdır.
- Ergenler için güvenli alanlar psikososyal destek, bilgilendirme faaliyetleri gibi yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmış programların yanı sıra yapılandırılmamış etkinliklerin yapılabileceği veya herhangi bir etkinlik yapılmadan bireysel zaman geçirilebilecek alanlar göz önüne alınarak kurgulanmalıdır.
- Etkinlik kapsamında bahsi geçen minimum hizmet paketi ve ergenlerin dahiliyeti ek aracı birçok kurumun faydalanacağı dokümanlar olup, ilgili dokümanların nasıl yerleştirilebileceği ve bağlama uygun hale getirilebileceği konusunda ek çalışmalar yapılmalı ve cinsel sağlık üreme sağlığı alanındaki koordinasyon mekanizmaları (örn. Koruma sektöründeki alt çalışma grupları) ilgili paydaşlara yaygınlaştırılmalıdır.
- Halihazırda kriz durumlarında ve sonrasında ergenlere yönelik yaşam becerileri çalışmaları yapan kuruluşlar da ilgili minimum hizmet paketi hedefleri dahilinde üreme sağlığı ve cinsel sağlık konularını programlarına entegre etme odaklı çalışmalar yürütmelidir. Bu gibi bileşenlerin entegre edildiği programlar yalnızca koruyucu değil aynı zamanda toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve diğer şiddet ve istismar biçimlerinin önlenmesi, tespit edilmesi ve bildirimini de kolaylaştırır.